

Oslo kommune
Elev- og lærlingombudet

Rapport

Rapport 1/2011

Årsrapport 2010

Publisert dato: 2. mars 2011
Satt i 11pt Meta Serif

Utgiver:
Elev- og lærlingombudet i Oslo
Lille Grensen 7
0159 Oslo

www.elevombud.no
post@elevombud.no

Forsidefoto: © creative commons av *motionblur* på flickr.com.

INNHOOLD

1	Innledning	4
2	Administrative forhold	6
2.1	Økonomi	6
2.2	Bemanning	6
2.3	Overgang til fast ordning og nytt mandat	6
3	Informasjonsarbeid	8
3.1	Nettjenester	8
3.2	Distribusjon av årsmeldingen	9
4	Utadrettet virksomhet	10
4.1	Skolebesøk	10
4.2	Foredrag og mediearbeid	10
5	Henvendelser	12
5.1	Hovedtrekk	12
5.2	Temaer	14
6	Samarbeid	17
6.1	Elevorganisasjonen	17
6.2	Barne- og ungdomsrådet i Oslo	17
6.3	Ombudene for elever og lærlinger	18
6.4	Andre samarbeidspartnere	18
7	Erfaringer	19
7.1	Opplæringsrett	19
7.1.1	Reglementet rundt forsentskomming	19
7.1.2	Systematikk i arbeidet med oppl. kap. 9a	20
7.2	Arbeidsrett	21
7.2.1	Situasjonen for varslere	21

A Plandokumenter	23
A.1 Handlingsplan	24
A.2 Informasjonsstrategi	28
B Regnskap	30
C Medieklipp	31

KAPITTEL 1

INNLEDNING

Ombudet for elever og lærlinger i Oslo avleverer med dette sin årsmelding for 2010. Rapporten redegjør for ombudets aktivitet i perioden, og trekker frem sentrale utfordringer i den videregående opplæringen som berører ombudets virksomhet.

Elev- og lærlingombudet i Oslo ble opprettet ved bystyrevedtak 25. mai 2005, i første omgang som en prøveordning. Prøveordningen ble gjennomført i perioden 2005-2010. Stillingen ble innehatt av Tove Hovland i perioden 2005-2006, Christer Gulbrandsen i 2007-2008 og undertegnede i perioden 2008-d.d.

I 2010 ble det gjennomført en evaluering av ordningen, og bystyret vedtok 16. juni at ordningen gjøres permanent f.o.m. 1. januar 2011. Undertegnede er etter utlysning tilsatt i stillingen for den første ordinære åremålsperioden, seks år fra 1. januar 2011.

I tråd med bystyrets vedtak i juni 2010 ble også ombudets mandat revidert. Det nye mandatet, vedtatt av bystyret 15. desember, tar utgangspunkt i ombudets handlingsplan fra prøveperioden.

Elev- og lærlingombudet i Oslos rolle er å være bystyrets ombud for elever og lærlinger: en uavhengig aktør, frikoblet fra politisk og administrativ ledelse, som skal bistå elever og lærlinger i rettighetsspørsmål, lære opp tillitsvalgte for elever og lærlinger, spre informasjon og verktøy om regelverk og medvirkning, selvstendig bidra til økt grad av medvirkning på skoler og lærebedrifter, og rapportere til bystyret om tilstanden og oppfølgingen av bystyrets vedtak.

Denne årsrapporten er ombudets viktigste rapporteringstiltak til bystyret. I rapporten redegjør jeg for ombudets virksomhet i foregående år. Rapporten inneholder også ombudets vurderinger knyttet til enkelte særlig aktuelle saker. Ombudet er ikke et tilsynsorgan, og bedriver derfor ikke formelle tilsyn med skolene og lærebedriftene. Vurderingene som gis i denne rapporten baserer seg på helhetsinntrykk. I de fleste tilfeller dreier vurderingene seg om saksområder der ombudet via henvendelser eller media har fått inntrykk av at oppfølgingen av regelverket er omstridt eller svak. Deretter har jeg forsøkt å iverksette egne undersøkelser, og det er resultatene fra disse undersøkelsene jeg ønsker å rapportere til bystyret.

I 2010 har ombudet også skrevet en egen rapport med funn og erfaringer fra skolebesøkene i skoleåret 2009/2010. Enkelte av funnene vil gå igjen fra denne rapporten.

Elev- og lærlingombudet i Oslo står nå foran en ny fase. Prøveperioden er over, og nye handlingsplaner og ideer skal utformes. Samtidig har ordningen allerede fått en trygg plattform gjennom de siste fem årene, noe også denne årsrapporten bidrar til å dokumentere. God medvirkning og oppfølging av ungdommenes rettigheter er et viktig grunnlag for et opplæringsystem innbyggerne i byen ikke bare er fornøyde med, men som også utfordrer og utvikler byen videre. Som en av mange aktører ønsker elev- og lærlingombudet å bidra til denne utviklingen.

God lesing!

Med hilsen

Sigve Indregard
elev- og lærlingombud

KAPITTEL 2

ADMINISTRATIVE FORHOLD

2.1 Økonomi

Ombudet disponerer et budsjett på 881 000. Regnskapet for 2010 viser et underforbruk på kr. 101 000. Avviket skyldes underforbruk på lønn grunnet fødselspermisjon.

Budsjettet disponeres hovedsaklig til lønn og leie av lokaler og administrative tjenester i Lille Grensen 7, der ombudet har delt kontorlokaler med Helse- og sosialombudet siden september 2009. Kontorlokalene, lokaliseringen og de administrative funksjonene fungerer veldig godt og er godt tilpasset ombudets behov.

2.2 Bemanning

Elev- og lærlingombudet har én 100 %-stilling til disposisjon.

Det har ved noen anledninger blitt reist spørsmål om utvidelse av personalet til ombudet. Slik undertegnede ser det, er det ikke nødvendig med ytterligere bemanning for å utføre ombudets oppgaver, men det er samtidig mange oppgaver ombudet *kunne* utføre dersom det fantes ytterligere bemanning. Det har i løpet av 2010 kommet signaler fra andre fylkeskommuner om mulige oppbemanninger av ombudsfunksjonene der, og erfaringene derfra vil følges med spenning.

Ombudsordningen er sårbar for endringer i personalsituasjonen. Da undertegnede tok ut foreldrepermisjon (ca. 50 % i mai og full permisjon i skolens sommerferie), ble det nødvendig å tilsvarende redusere ombudets virksomhet. For å unngå en alt for stor pågang i forbindelse med skoleavslutning, eksamen og standpunktkarakterer, måtte dette forberedes ved å unngå for mye reklame for ombudets tjenester. Alt i alt er det min oppfatning at ordningen fungerte forsvarlig gjennom hele denne perioden.

2.3 Overgang til fast ordning og nytt mandat

Proessen knyttet til evaluering av prøveordningen og etablering av ordningen med nytt mandat startet i desember 2009. Ombudet bidro tidlig i prosessen med erfaringer i et eget

notat av 7. desember 2009.

Notatet anbefaler at stillingen i all hovedsak videreføres som den var i prøveperioden, med visse presiseringer. De mest vesentlige endringene var innføringen av åremål i ombudsstillingen og nedleggelse av referansegruppa.

Bystyret vedtok å gjøre ordningen permanent i sitt møte den 16. juni 2010. Mandatet ble deretter revidert i en egen sak og vedtatt den 15. desember 2010. Åremålsstillingen ble utlyst med søknadsfrist 17. september, og forretningsutvalget ansatte undertegnede i stillingen med virkning fra 1. januar 2011.

Det nye mandatet lyder:

1. Ombudet er bystyrets ombud for elever, lærlinger, lærekandidater og privatister i videregående opplæring. Ombudets virksomhet skal omfatte både offentlige skoler og skoler godkjent etter privatskoleloven. Ombudets virksomhet skal ikke omfatte skoler godkjent etter § 6A i privatskoleloven og voksenopplæringen.
2. Ombudet skal samarbeide med alle parter i videregående opplæring. Ombudet skal skape møteplasser for å diskutere medvirkning og dyktiggjøre elever, lærlinger og lærekandidater til aktiv medvirkning i læringsarbeidet.
3. Ombudet skal være en informasjonsressurs og veileder for elever, lærlinger, lærekandidater og andre som ønsker informasjon og hjelp knyttet til rettigheter og plikter i videregående opplæring.
4. Ombudet skal gjennomføre opplæring og gi støtte til elevtillitsvalgte i elevråd og elevorganisasjoner.
5. Ombudet skal kontrollere at elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring får sine rettigheter ivaretatt, og gi tilbakemelding til politiske og administrative myndigheter i Oslo om hvordan deres vedtak følges opp, fra et elev- og lærlingsperspektiv.
6. Ombudet skal være organisert som en egen enhet og utføre sitt arbeid på fritt og selvstendig grunnlag, uavhengig av administrativ og politisk ledelse i kommunen.
7. Ombudet skal legge frem en årlig rapport for sin virksomhet og utarbeide en handlingsplan med mål og tiltak over fireårsperioder.

Ombudet planlegger å legge frem sin første fireårsplan, ref. mandatets punkt 7, i løpet av våren. Målet er å få innspill fra berørte parter på deres forventninger og ønsker om ombudets arbeid. Foreløpig arbeider ombudet ut fra kommunikasjons- og handlingsplanene som ble utviklet for prøveperioden.

KAPITTEL 3

INFORMASJONSARBEID

3.1 Nettjenester

Ombudet har en omfattende nettvirksomhet. I tillegg til nettstedet `elevombud.no` driver ombudet også en Facebook-side, en Twitter-konto (@elevombud_oslo), et nettsted for elevrådscokebok (`kokebok.elevombud.no`) og fra januar 2011 svarer også ombudet på spørsmål om utdanningsrettigheter i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets svartjeneste for ungdom på `ung.no`.

Nettstedet `elevombud.no` er hyppig brukt, med over 12 000 unike besøk i løpet av 2010. Utviklingen har også vært positiv, med jevn vekst i antall besøk helt siden 2008.

De fem mest populære sidene er klageveilederen, forsiden, klagebrevmalene, og oversiktene over rettigheter for hhv. elever og lærlinger. Disse sidene står for over halvparten av sidevisningene på `elevombud.no`. Dette er i tråd med ombudets strategi for nettstedet – nye besøkende blir raskt sluset inn på sider som gir dem svar på spørsmålene deres.

Av trafikken til `elevombud.no` kommer 70 % fra søkemotorer, 17 % fra henvisninger fra Facebook og andre nettsteder, og de resterende 13 % er besøkende som har tastet inn nettadressen.

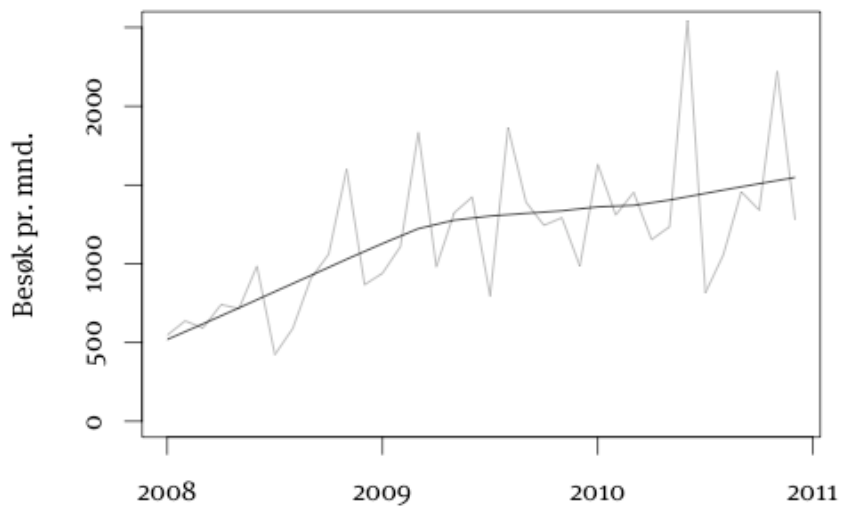
Ombudet får mange gode tilbakemeldinger på nettstedet, og statistikkene viser at nettstedet har fått en viss posisjon som kilde på elev- og lærlingrettighetsrelaterte spørsmål.

Nettstedet har også et kontaktskjema, der elevene og lærlingene kan sende spørsmål direkte til ombudet. Kontaktskjemaet ble benyttet 55 ganger i 2010, opp fra 42 i 2009.

Innholdet på `elevombud.no` er utviklet av ombudet i Oslo. I løpet av 2010 har flere av ombudene også i andre fylker opprettet fylldige nettsteder, og ombudenes nettsteder har fått en felles inngang gjennom `elevombudene.no`. Flere av de nye ombudsnettstedene benytter innholdet fra Oslo. Satsingen på informasjon over nettet har derfor vært til nytte for svært mange elever og lærlinger i hele landet.

Statistikk fra 2010 viser at rundt 50 % av besøkene til `elevombud.no` kom fra datamaskiner i Oslo.

Facebooksiden har i mindre grad vært en suksess. 68 personer følger siden. Twitter-kontoen følges av 189 personer. En gjennomgang viser at det i liten grad er elever og lærlinger som følger disse tjenestene, og ombudet har forsøkt å tilpasse innholdet deretter.

Figur 3.1: Antall besøk på elevombud.no, 2008-2010. Sesongkorrigert trendlinje og månedlige data.

3.2 Distribusjon av årsmeldingen

Årsmeldingen blir distribuert til ledelsen, kontaktlærer for elevrådet og elevrådet ved de videregående skolene i Oslo. I tillegg distribueres den til Utdanningsetaten, byråsavdelingen for kultur og utdanning, Elevorganisasjonen i Oslo, Elevorganisasjonen i Norge, Barneombudet, Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og de øvrige elev- og lærlingombudene i Norge.

KAPITTEL 4

UTADRETTET VIRKSOMHET

4.1 Skolebesøk

Det ble gjennomført totalt 21 skolebesøk i skoleåret 2009/2010. Skolebesøkene inneholder vanligvis et møte med ledelsen, et møte med elevrådet, et møte med lærerne og et møte med elevene, men variasjoner forekommer på mange skoler. Ombudet fikk tilbakemeldinger på at skolene mente dette opplegget var noe krevende å arrangere, og at de kunne spre informasjonen via andre kanaler i stedet.

For å imøtekomme dette forsøkte ombudet i 2010/2011 å heller stille seg åpen for å dra på besøk, men på bakgrunn av invitasjon fra skolene. Responsen har vært heller laber. Ombudet har i inneværende skoleår besøkt en håndfull elevråd og har avtaler om noen flere i løpet av våren. I løpet av vårhalvåret vil det bli gjennomført skolebesøk der møte med skoleledelsen og elevrådsledelsen er eneste post på programmet, og til høsten vil det bli gjennomført ordinære skolebesøk etter malen av 2009/2010.

Som det vil bli redegjort for i kapittel 5, har denne manglende eksponeringen også trolig medført færre henvendelser til ombudet i 2010. Dersom ombudsordningen skal være kjent blant elevene, er det nødvendig at ombudet reiser rundt og møter dem.

4.2 Foredrag og mediearbeid

Ombudet bidrar med erfaringer, foredrag og kunnskapsspredning der det lar seg gjøre, bl.a.:

- Foredrag om pedagogisk teori og sammenhengen med elevmedvirkning for elevrådslederne i Nordland fylke, Sulitjelma, 4. februar.
- Foredrag for Elevorganisasjonens nasjonale lærlingseminar, 3. mai.
- Rettighetsskolering for Elevorganisasjonen i Oslo, 22. mai 2010.

- “When leaving school is the lesser evil: preventing drop-out by becoming relevant to students’ near future”, foredrag på internasjonal konferanse om skolemiljø i regi av Voksne for Barn, Oslo, 2. november 2010.
- “Ikke nok fellesskole? Klasseforskjeller i skolen”, foredrag for AUFs skoleting, 4. september 2010.
- Innledning om skole på Rød Ungdoms sommerleir
- Paneldeltaker i debatten “Popvenstre - Hvor smarte må vi egentlig være”, Litteraturhuset 12. mai 2010.

Ombudet deltar også i debatten i media, i tråd med kommunikasjonsstrategien. Gjennom media får ombudet spredt erfaringer fra kontakten med elever og lærlinger. I tillegg er det en god og billig måte å markedsføre ordningen.

Leserinnlegg og kronikker i 2010:

- *Ingen minstekrav*, innlegg i Dagsavisen, 2. februar 2010.
- *Størrelse betyr noe*, innlegg i Dagsavisen, 10. februar 2010.
- *Vil utvise elever på grunn av fritidsvaner*, innlegg i Utdanning, 24. mars 2010.
- *Eksamen, læring og museale lektorer*, innlegg i Klassekampen 5. mai 2010.
- *Klasseløs skoleklasse?*, kronikk i Klassekampen 25. juni 2010.
- *Utjevningssillusjonen*, kronikk i Dagbladet 24. september 2010.

Ombudet har også vært sitert i åtte nyhetsaker i 2010.

KAPITTEL 5

HENVENDELSER

Boks 1 *En lærling blir tatt inn på en bedrift, og satt i gang med opplæring og arbeid. Han får utbetalt lønn i henhold til lærlingtariffen i bransjen. Men lærekontrakten uteblir, og arbeidskontrakt er ikke inngått. Bedriften hevder at det skyldes treghet i godkjenningssystemer. Etter omtrent et halvt år blir lærlingen så avskjediget med forklaringen at bedriften ikke ønsker ham lengre. På henvendelse nekter bedriften for at han var tatt inn som lærling, og hevder at de bare hadde tatt ham inn “på opplæring”. En måned etter søker bedriften etter lærling i mediene.*

Lærlingen har trolig krav på læreplassen tilbake, men ønsker ikke dette. I stedet blir det hele en sak om lærlingens rett til opplæring (som ikke er brukt opp), og om rett til full lønn som ufaglært i den perioden han ansatt som noe annet enn en lærling.

Ombudet tar imot henvendelser fra elever og lærlinger, og dette danner grunnlaget for mye av ombudets arbeid. Varsling om forhold på skoler og bedrifter har ved flere anledninger vært starten på videre arbeid med temaet.

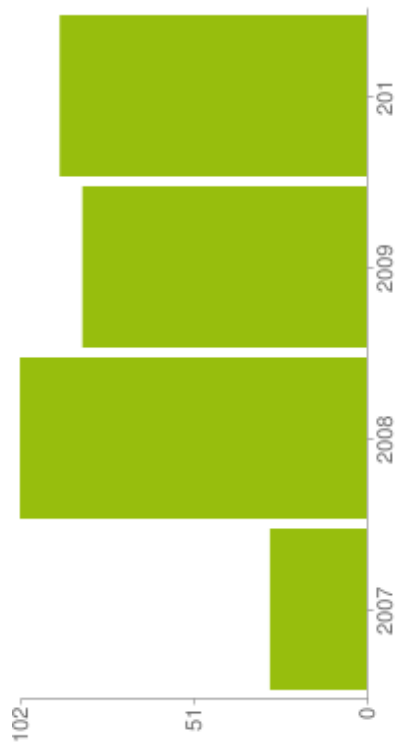
Boksene i dette kapitlet er anonymiserte versjoner av faktiske henvendelser ombudet har mottatt. I historiene er flere fakta endret for å gjøre anonymiseringen sikrere.

5.1 Hovedtrekk

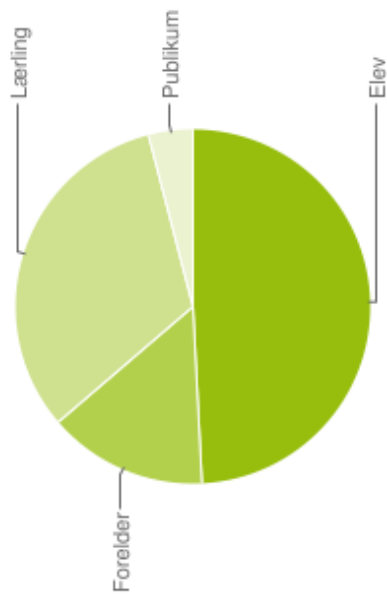
I 2010 har ombudet registrert 90 henvendelser. Det betyr at 2010 ligger noe bak toppåret 2008, men foran 2009. Med tanke på at ombudsordningen var bare delvis bemannet i perioder i 2010, og også har vært mindre markedsført enn tidligere, tyder dette på at ordningen har blitt enda bedre etablert.

Antallet henvendelser er lavt sammenlignet med det totale antallet elever og lærlinger ombudet har ansvaret for. Bildet ombudet har dannet seg av opplæringen, både i bedrift og skole, er at de aller fleste er godt fornøyde med det tilbudet de får.

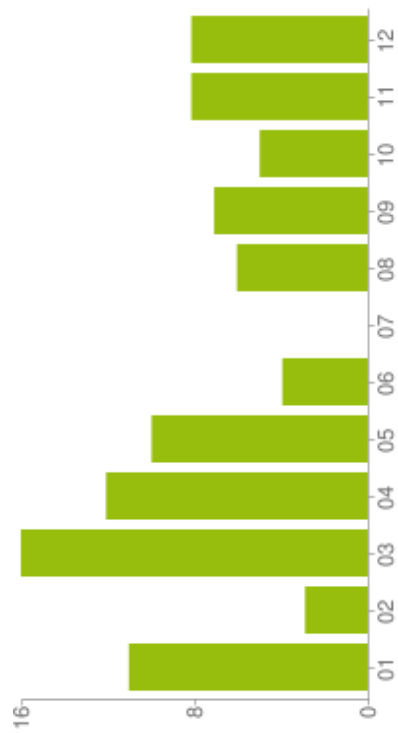
Statistikken (figur 5.1) viser at omtrent halvparten av henvendelsene kommer fra elever, mens en tredel kommer fra lærlinger. De resterende kommer fra foreldre for både ele-

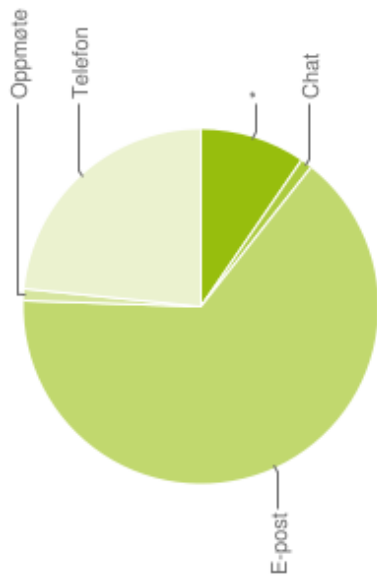
(a) Henvendelser per år

(b) Henvendelser 2010 fordelt på rapporttør

(c) Henvendelser 2010 fordelt på måned

(d) Henvendelser 2010 fordelt på kilde

Figur 5.1: Statistikk over henvendelser 2010

ver og lærlinger, og noen få fra andre (journalister og jurister). Det er en tendens i materialet at henvendelsene fra elever er noe enklere enn henvendelsene fra lærlingene.

E-post og webskjema (som i statistikken er slått sammen til en kategori) er den mest populære måten å innlede kontakten med ombudet. Telefon er også populært. I de fleste komplekse saker blir det etter hvert kontakt også per telefon.

Statistikken viser en nokså jevn fordeling av henvendelsene gjennom året, med unntak av sommerferien.

5.2 Temaer

Boks 2 *Jeg er lærling hos —, og har følgende spørsmål: Jeg har blitt satt til de samme rutineoppgavene siden jeg begynte læretiden min. Jeg har spurt hvorfor, og fått som svar at jeg må kunne akkurat dette fordi jeg skal ta over oppgavene til en som har sagt opp.*

Jeg får stadig også kommentarer om min seksuelle legning. Sjefen min sier at dette ikke er noe å gjøre med, da den ansatte det gjelder har vært ansatt lenge og alltid har drevet på på den måten.

Jeg vil gjerne vite hvem jeg kan kontakte for å gjøre noe med disse problemene. PS: Det er viktig at du ikke ringer sjefen min. Jeg er redd for at det kan koste meg lærlingplassen min.

Den groveste inndelingen av temaer i henvendelsesmaterialet er mellom arbeidsrett, opplæringsrett og annet. Drøyt to tredeler av henvendelsene omhandler opplæringsrett.

Mens elever stort sett møter opplæringsrettslige problemstillinger, møter lærlinger både arbeidsrettslige og opplæringsrettslige. Som en hovedregel forsøker ombudet å fokusere på de opplæringsrettslige problemstillingene, også for lærlinger. Skillet mellom de to er ikke alltid så tydelig i konkrete saker.

Ombudet henviser ofte lærlinger med rene arbeidsrettslige problemstillinger til partene i arbeidslivet, og da spesielt fagforbundene. Unntak gjøres for bransjer og lærlinger i bedrifter der det ikke finnes tariffavtaler og lokale tillitsvalgtordninger som fungerer. Det er etter ombudets erfaring en klar overvekt av saker som kommer fra bedrifter utenfor tariffavtaler og med svake lokale fagforeninger.

De typiske arbeidsrettslige problemstillingene er lønn og arbeidstid. Særlig opplever lærlingene at regelverket knyttet til avlønning under overtid er dårlig kjent i bedriftene. Når det gjelder arbeidstid, er det vanligste spørsmålene hvorvidt lærlinger kan settes til å arbeide nattevakter alene.

Innenfor opplæringsretten er det flere temaer som er typiske:

Vurderingspraksis er et komplisert tema, og mange elever som kontakter ombudet er usikker på regelverket. Spørsmålene dreier seg ofte om hva som skal tas med i standpunktvurdering, og om skolens plikt til å legge tilrette for elever som har vært syke eller lignende på viktige vurderingssituasjoner.

Kode	Tema	Antall
1	Arbeidsrett	27
1.1	Ansettelsesforhold (administrativt)	6
1.2	Arbeidstid	5
1.3	Ferie	3
1.4	Lønn og feriepenger	8
1.5	Medbestemmelse	0
1.6	Oppsigelse el. permittering	4
2	Opplæringsrett	57
2.1	Arbeidsmiljø	2
2.2	Disiplinærforhold	4
2.3	Fravær og forsentkomming	7
2.4	Inntak	8
2.5	Kvaliteten på opplæringen	4
2.6	Læreplass	1
2.7	Medbestemmelse/elevdemokrati	1
2.8	Spesielle behov	7
2.9	Utstyr og egenbetaling	1
2.10	Veiledning, rådgivning og oppfølgingstjenesten	0
2.11	Vurdering	19
3	Øvrige områder	6
3.1	Erstatningsrett	1
3.2	Innpassing av fag	2
3.3	Lån og stipend	2
3.4	Personvern	0
3.5	Strafferettslige forhold	0
3.6	Yringsfrihet	0

Tabell 5.1: Temaer

Lærerklager utgjør ikke veldig mange henvendelser, men de er samtidig blant de mest kompliserte å svare på. Slike henvendelser krever mye veiledning for å få til en god prosess.

Forsentkomming og regelanvendelse rundt dette skaper en god del henvendelser. Elevene har oppfattet de klare instruksjonene fra sentrale myndigheter om at det ikke er anledning til å bortvise elever på grunn av forsentkomming, og reagerer derfor naturlig nok på at skolens praksis strider med dette.

KAPITTEL 6

SAMARBEID

6.1 Elevorganisasjonen

Ombudet har, i henhold til mandatet, ansvar for å drive opplæring av elevtillitsvalgte på skolene og i Elevorganisasjonen. Ombudet har stilt seg tilgjengelig for å bidra til Elevorganisasjonen i Oslos aktiviteter.

Vi har samarbeidet om gjennomføringen av elevrådsskoleringen “Elevrådsløftet”, der mange elevrådstillitsvalgte fra de fleste skoler deltar. 2010 var det tredje året Elevrådsløftet arrangeres.

Ombudet har også bidratt på fylkestyreskoleringen sommeren 2010. Her fikk nye fylkestillitsvalgte opplæring i rettigheter og rettighetsarbeid.

Ombudet har også bidratt til Elevorganisasjonens sentrale organisasjonsledd gjennom bidrag på skolering av Sentralstyret og på to nasjonale seminarer for lærlinger.

6.2 Barne- og ungdomsrådet i Oslo

I løpet av 2010 har Elev- og lærlingombudet knyttet tettere bånd til BURO og Unginfo. Det finnes betydelige grunnlag for samarbeid, både i BUROs prosjekter for ung medvirkning og innflytelse, og i Unginfos arbeid med rettighets- og informasjonsarbeid for ungdom.

Konkret har ombudet bidratt til gjennomføringen av Ungdommens nasjonalforsamling, et arrangement som viderefører prinsippene fra Ungdommens bystyremøte til nasjonalt plan. Ungdommens nasjonalforsamling var også en idé som oppstod på Ungdommens bystyremøte. Ombudet bidro med kompetanse på møtestruktur og demokratiske prosesser, og var bisitter for ordstyrerbordet under selve nasjonalforsamlingsmøtet.

Ombudet har også deltatt på stabsmøte i Unginfo for å dele erfaringer og bidra til å spisse Unginfos satsing på lærlinger i det videre arbeidet.

6.3 Ombudene for elever og lærlinger

14 andre fylker har nå opprettet elev- og lærlingombud. Ombud kom på plass i Rogaland i løpet av 2010. Så vidt ombudet erfarer har også fylkestingene i Vest-Agder, Troms og Finnmark gjort positive vedtak om innføring av ombud. Det er derfor håp om at 18 av 19 fylker kan ha operative ombud innen utgangen av 2011.

Kollegiet av elev- og lærlingombud utgjør en særdeles viktig diskusjons- og referansegruppe for ombudet i Oslo. Ombudene har to årlige samlinger over 2-3 dager, samt møter i forbindelse med Nasjonal opplæringskonferanse. I 2010 var samlingene lokalisert i Ålesund og på Lillehammer.

Ombudene har også fått på plass en nettportal for ombudskollegiet, elevombudene.no. Rettighets- og regelinformasjonen fra Oslo-ombudets nettsted er brukt som mal for nettsider for de ombudene som manglet nettsted.

Mot slutten av 2010 innledet også ombudet et særlig samarbeid med elev- og lærlingombudet i Akershus, med tanke på å opprette egne skoleringer for elevrådsledere. Det første arrangementet av dette slaget gikk av stabelen 15. februar 2011.

6.4 Andre samarbeidspartnere

Ombudet har hatt samarbeidsmøter, foredrag og/eller bidrag med en rekke andre samarbeidspartnere:

- Barneombudet
- Foreldreutvalget for grunnskolen
- Voksne for barn
- Utdanningsforbundet i Oslo

I tillegg til dette har ombudet halvårlige kontaktmøter med direktøren i Utdanningsetaten. I 2010 ble det også innledet en rutine med slike møter mellom ombudet og byråden for kultur og utdanning.

Ombudet har også holdt innledninger for ledersamlingen i de videregående skolene og for avdelingsmøtet i avdeling for elevforvaltning og planlegging i Utdanningsetaten.

KAPITTEL 7

ERFARINGER

7.1 Opplæringsrett

7.1.1 Reglementet rundt forsentkomming

Skolene skjerpet i 2010 bruken av virkemidler mot fravær og forsentkomming, og dette har vært et sentralt tema på alle skolebesøk og i dialogen med Elevorgansiasjonen. Ombudet er bekymret for at skolenes praksis er i strid med skolereglementet og at ordinære forvaltningsprinsipper rundt likebehandling og tydelige regler er satt til side for å forbedre fraværstatistikkene.

Bortvisning fra en time er også bortvisning, og reglene i Opplæringslova som krever at dette kun skal skje etter spesielle prosedyrer og med spesielle begrunnelser kommer derfor til anvendelse. Av spesiell betydning er det at overtrampet skal være alvorlig eller gjentatt, og at bare rektor eller den rektor eksplisitt delegerer myndigheten til kan foreta slik bortvisning. Bortvisning er et enkeltvedtak og krever følgelig at partene får forklart seg og at ordinære saksbehandlingsregler følges.

Videre kreves det mer generelt at alle sanksjoner som iverksettes mot elever skal ha en klar hjemmel i skolereglementet. Dette kravet er dobbelt: det skal både være slik at *overtrampet* er et brudd mot en bestemt regel i skolereglementet og slik at skolereglementet stipulerer denne *sanksjonen* som et mulig overtramp.

Bakgrunnen for dette kravet er at skolen, ved å iverksette sanksjonene, regulerer tilgangen på borgernes rettigheter, og det stilles derfor krav om at det skal være relativt tydelig for borgeren – eleven – at en handling vil kunne ha fratagelse av rettigheter som konsekvens. Du skal ikke dømmes etter en regel som er funnet opp etter handlingen skjedde.

Følgelig er det et problem at skolereglementet i Oslo stipulerer helt andre regler for håndtering av forsentkomming enn det enkelte skoler praktiserer. Skolereglementet sier dette om forsentkomming:

Dersom en elev kommer for sent og/eller har fravær som går ut over elevens læring og virker forstyrrende på klassens totale lærings situasjon, skal klassestyrer gjennomføre samtale med eleven. Det settes opp et referat fra samtalen

som blant annet skal inneholde mål og tiltak for forbedring. Dersom situasjonen ikke bedres, skal skolen når det gjelder umyndige elever ta kontakt med elevens foresatte.

Det er uhyre vanskelig å forstå hvordan dette regelverket skulle kunne brukes til å hjemle de tiltakene skolene har satt i verk, der blant annet elever blir automatisk utvist fra timen dersom de kommer et visst antall minutter eller et visst antall ganger for sent. **Disse tiltakene er følgelig, etter ombudets faglige vurdering, ulovlige.**

Dersom det er politisk enighet om at slike tiltak skal brukes, vil det være et minstekrav at bystyret oppdaterer skolereglementet i tråd med dette. Hvorvidt et slikt reglement ville være i tråd med opplæringsloven vil være vanskelig å vurdere uten at reglementet foreligger.

Se også ombudets rapport 2/2010, "Erfaringer fra skolebesøk 2009/2010", for utdypninger av resonnementet over og konkrete erfaringer fra skolebesøkene i perioden.

Ombudet vil derfor anbefale:

- At skolereglementet revideres for å etablere en tydelig politikk på hvilke virkemidler skolene skal kunne ta i bruk mot forsentkomming, og at det også tydeliggjøres hvorvidt skolene skal kunne bruke "automatiske sanksjoner" uten konkrete vurderinger.

7.1.2 Systematikk i arbeidet med oppl. kap. 9a

Da ombudet gjennomførte sine besøk på skoler i 2009/2010 kom det tydelig frem at skolene hadde betydelige mangler i oppfølgingen av regelverket rundt skolemiljø.

De viktigste innvendingene, skissert i rapport 2/2010 "Erfaringer fra skolebesøk 2009/2010", var at a) alle skoler unntatt én manglet det lovpålagte organet skolemiljøutvalg og b) at rutinene for å oppfylle forvaltningsplikter knyttet til enkeltvedtak om skolemiljø (§9a-2 og §9a-3) var utydelige.

Problemstillingene er særdeles alvorlige. Skoler som, for eksempel, har blitt gjort oppmerksom på en mobbesak eller at en elev får migrene av skolemiljøet, har en klar plikt til å veilede klageren til å på best mulig måte ivareta sine interesser. Videre har skolen en åpenbar plikt om å dokumentere hvordan de vurderer saken og hvilke tiltak de eventuelt setter i verk. Mangelfulle rutiner på dette området vil sette kommunen i problemer dersom det senere påvises tap på grunn av mobbing eller muggsopp.

Ombudet betviler ikke at det foregår bra arbeid med å ta tak i og rette opp i problemer med skolemiljøet i Osloskolen. Innvendingene er to andre: For det første er det svært vanskelig å bevise at dette arbeidet foregår, fordi lite er dokumentert skriftlig gjennom egne saker.

Selv om det nødvendigvis vil være et skjønsspørsmål om en bestemt henvendelse skal registreres som en sak eller ikke, ligger skolene på så få registrerte saker at det er overveiende sannsynlig at forvaltningslovens plikter omgås. Konkrete enkeltsaker ombudet har innsyn i viser også dette. Inntrykket understøttes også av en rapport fra Barneombudet, en fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus og en fra Juridisk fakultet ved Universitetet i Oslo.

For det andre har ombudet så langt ikke møtt én eneste elev som har blitt orientert om videre muligheter til å påklage skolens vedtak. Dette er også et brudd på (en annen) plikt i forvaltningslova, men mye mer alvorlig er det at dette tilsidesetter tilsynsorganet for skolemiljø. Det er et lite fåtall av saker som havner på Fylkesmannens bord, og dermed er det grunn til å tro at lovens formål om å sikre en økonomisk uavhengig, faglig vurdering av kvaliteten på skolemiljøet blir en illusjon.

Når en elev går til kontaktlæreren eller rektor for å klage på en lærer som slenger stygge kommentarer, et for kaldt klasserom eller en elev som er truende i blikket, er den viktigste delen av arbeidet for skolen naturligvis å rette opp i problemet. Men alle disse henvendelsene er også henvendelser om skolemiljø. Å fatte enkeltvedtak i alle slike er naturligvis svært tidkrevende, og i flere av disse tilfellene kanskje unødvendig. Men skolene bør i så fall tilstrebe å la eleven velge hvorvidt dette skal registreres som en 9a-klage eller ikke. Når skolene får velge, viser det seg at de nesten alltid velger den veien som gir eleven dårligst muligheter å nå gjennom med sin klage.

Ombudet vil derfor anbefale:

- At skolene utarbeider rutiner for håndtering av elevhenvendelser dersom de ikke har slike, og dersom de har slike, at de oppdateres til å også vise hvordan skolene skiller mellom 9a-saker og andre henvendelser.
- At rutinene tar utgangspunkt i at elever skal velge hvorvidt noe skal behandles som enkeltsak dersom det er tvil.
- At skolemiljøutvalg opprettes snarest, og at det raskt etableres skoleringsrutiner og -tilbud for disse.

7.2 Arbeidsrett

7.2.1 Situasjonen for varslere

Boks 3 *I løpet av noen dager blir ombudet kontaktet av flere lærlinger fra samme bedrift. De får ikke opplæring i faget sitt, men er satt til å lese tekniske manualer med tanke på sertifisering i forhold som ligger utenfor læreplanen. En av dem forteller om trakassering på grunn av lærlingens fysikk. Lærlingene ber om råd om hvordan de skal gå frem for å unngå å miste retten til opplæring når de sier fra – for de er allerede overbevist om at de må slutte i bedriften dersom de melder fra...*

En påfallende stor andel av henvendelsene fra lærlinger anonymiserer arbeidsgiver eller klargjør overfor ombudet at det er uaktuelt å oppheve taushetsplikten for å ta kontakt med bedriften eller Utdanningsetaten om saken.

Det finnes etterhvert god kjennskap til behovet for varslere for å avdekke kritikkverdige forhold i samfunnet. En fellesnevner for varslere er at de har et trygt støtteapparat, en trygg jobb å falle tilbake på, og sikkerhet mot å bli holdt personlig ansvarlig for konsekvensene av varslingen. Å varsle om kritikkverdige forhold medfører ofte utfrysing, mobbing eller forbigåelse ved forfremming.

For lærlinger, som per definisjon er midlertidig ansatte og kan forventes å ha det aller svakeste nettverket på arbeidsplassen, sier det seg selv at varsling er ekstremt vanskelig. Lærlingene forteller meg at de “vet” at arbeidsgiverne i bransjen snakker sammen og ingen vil ansette en sånn som “sladrer”, det være seg om lønnsforhold, arbeidsforhold eller mangelfull opplæring i læretiden. Denne redselen griper langt inn i bunken av forhold som er bare middels alvorlige.

Ombudet vil, i sin videre kommunikasjon med lærlinger, bidra til å påpeke rettighetene for varslere og fronte ombudet som en mulig medhjelper ved varsling. Det vil være av positiv betydning for arbeidslivet dersom unge arbeidstakere raskt venner seg til muligheten for å varsle.

Ombudet vil derfor anbefale:

- At bystyret ser nøyere på situasjonen for unge arbeidstakere som varslere.

TILLEGG A

PLANDOKUMENTER

A.1 Revidert handlingsplan for elev- og lærlingombudet i Oslo perioden oktober 2007 til august 2008¹

Ombudets mandat: Basert på mandatet, har ombudet fem sentrale funksjoner:

- Være en informasjonsressurs for elever, lærlinger, lærekandidater og andre som ønsker informasjon om rettigheter og plikter i videregående opplæring.
- Være en hjelp til selvhjelp og veileder for elever, lærlinger og lærekandidater som opplever rettighetsproblemer under videregående opplæring.
- Skape møteplasser for å diskutere praktisk elev- og lærlingmedvirkning i videregående opplæring.
- Kontrollere at elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring får sine rettigheter ivaretatt, og gi tilbakemelding til politiske og administrative myndigheter i Oslo om hvordan deres vedtak følges opp, fra et elev- og lærlingsperspektiv.
- Gjennomføre opplæring og gi støtte til elevtillitsvalgte i elevråd og elevorganisasjoner.

Elever på private videregående skoler under privatskolelovens kapittel 6A (videregående skoler som gir yrkesrettet opplæring som ikke gis i offentlig videregående skole) er omfattet av mandatet, men grunnet disse skolenes særegne karakter vil disse skolene ikke omfattes av denne handlingsplanens punkter 1.1-1.4, 1.9, 2.3, 3.1-3.3, 4.1-4.2 og 5.1-5.5.

Mål 1 *Ombudet skal sørge for tilgjengelig, riktig og korrekt informasjon til elever, lærlinger, lærekandidater og andre som ønsker informasjon om rettigheter og plikter i videregående opplæring i Oslo. Alle elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring i Oslo skal ha mottatt slik informasjon.*

- 1.1 Ombudet skal gjennomføre besøk på alle videregående skoler i Oslo innen utgangen av 1. termin skoleåret 2007/2008. På besøkene skal ombudet møte skoleledelse, elevråd, alle elever, lærerkollegiene og lærernes tillitsvalgte for å informere om ombudets arbeid.
- 1.2 Ombudet skal ha gitt alle lærlinger og lærekandidater mulighet til å møte ombudet, for eksempel ved lærlingesamlinger i ombudets eller opplæringskontorenes eller Ut-danningsetatens regi, i løpet av skoleåret 2007/2008.
- 1.3 Ombudet skal utarbeide og iverksette en systematisk informasjonsstrategi.
- 1.4 Ombudet skal utarbeide og distribuere rettighetsinformasjon og informasjon om ombudsordningen til elever, lærlinger, lærekandidater og pedagogisk personale i videregående opplæring.

¹Dato: 9. oktober 2007. Forlenget for perioden august 2008–januar 2011

- 1.5 Ombudet skal prioritere å ha tilgjengelig et oppdatert bibliotek med nødvendige rettskilder på området.
- 1.6 Ombudet skal samarbeide tett med øvrige ombud, Elevorganisasjonen, Utdanningsetaten, Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Utdanningsdirektoratet for å sørge for korrekt og enhetlig informasjon.
- 1.7 Ombudet skal prioritere å ha gode nettressurser tilgjengelig.
- 1.8 Ombudet skal sørge for en enhetlig og profesjonell visuell profil.
- 1.9 Ombudet skal bidra til allmenn oppmerksomhet rundt elevers, lærlingers og lærekan- didaters rettigheter gjennom aktiv bruk av media. Ombudet skal som hovedregel uttale seg om gjennomføringen av tiltak, og ikke om politiske veivalg.

Mål 2 *Ombudet skal veilede elever, lærlinger og lære kandidater, grupper, elevråd og elev- og lærlingtillitsvalgte som opplever rettighetsproblemer under videregående opplæring slik at de i størst mulig grad er i stand til selv å løse utfordringene. Ombudet skal følge opp saker som angår flere overfor riktig myndighet og nivå. Ombudet skal vektlegge at saker løses på lavest mulig nivå.*

- 2.1 Ombudet skal være tilgjengelig for elever, lærlinger, lære kandidater m.v. på telefon, SMS, e-post, web-skjema og etter avtale på kontor.
- 2.2 Ombudet skal utarbeide og praktisere gode og enhetlige rutiner for håndtering, regist- ring og oppfølging av henvendelser.
- 2.3 Alle henvendelser skal besvares i løpet av én virkedag.
- 2.4 Alle som henvender seg til ombudet med et rettighetsproblem skal få veiledning om hvordan de selv kan løse saken på lavest mulig nivå. Ombudet skal følge opp henvен- delsen innen tre virkedager for å undersøke om det er behov for ytterligere informasjon og for å registrere om anbefalt framgangsmåte var hensiktsmessig. Tilbakemeldingene på dette skal systematisk registreres.
- 2.5 Når ombudet mottar henvendelser av mer komplisert art, eller som gjelder saker som har vært forsøkt løst på lavere nivå, kan ombudet på generell basis kontakte instansen det gjelder for å avklare hvordan de håndterer lignende saker, få mer informasjon og forsøke å bidra til en løsning. Slik kontakt skal ikke foretas uten at den som har kommet med henvendelsen er informert og har samtykket.
- 2.6 Ombudet skal til en hver tid sørge for at den informasjon som gis under veiledning er korrekt, og skal prioritere korrekt informasjon framfor kort responstid.

Mål 3 *Ombudet skal ta initiativer til å få aktørene i videregående opplæring til å diskutere praktisk elev- og lærlingmedvirkning med hverandre, med siktemål å videreutvikle elevmed- virkningen i Oslos videregående opplæring.*

- 3.1 Ombudet skal ha jevnlig kontakt med alle relevante aktører i videregående opplæring i Oslo, herunder, men ikke begrenset til, Elevorganisasjonen, skoleledelse, opplæringskontorer, lærernes fagforeninger, arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner som organiserer lærebedrifter eller lærlinger, bystyrets kultur- og utdanningskomité, byråden for barn og utdanning, byrådsavdeling for barn og utdanning, Utdanningsetaten, sentralt ungdomsråd i Oslo, Barne- og ungdomsrådet i Oslo, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, barneombudet og Utdanningsdirektoratet.
- 3.2 Ombudet skal i løpet av våren 2008 invitere relevante aktører til en Medvirkningskonferanse, eller et annet formålstjenlig tiltak, for å diskutere situasjonen for elev- og lærlingmedvirkning i Oslo og hvordan elev- og lærlingmedvirkning i Oslo kan videreutvikles.
- 3.3 Ombudet skal gjennom informasjonsarbeidet oppmuntre til skole- og bedriftsbaserte dialoger om daglig medvirkning i praksis.

Mål 4 *Ombudet skal søke å få oversikt over rettighetssituasjonen for elever, lærlinger og lærekandidater på prioriterte områder, og skal rapportere til bystyret om dette, i tillegg til en løpende kontroll og tilbakemelding til øvrige politiske og administrative myndigheter.*

- 4.1 Ombudet skal i skoleåret 2007/2008 prioritere oversikt over rettighetssituasjonen for elever, lærlinger og lærekandidater innen områdene læringsmiljø/inneklime, tilpasset opplæring og vurdering.
- 4.2 Ombudet skal avgi en rapport over rettighetssituasjonen innen de prioriterte områdene til bystyrets kultur- og utdanningskomité i tilknytning til utløpet av prøveperioden.
- 4.3 Ombudet skal ta sikte på å møte politisk og administrativ ledelse for byrådsavdeling for barn og utdanning minst en gang i halvåret.
- 4.4 Ombudet skal holde månedlige møter med etatssjef i Utdanningsetaten.
- 4.5 Ombudet skal ta sikte på å møte arbeidsutvalget i bystyrets kultur- og utdanningskomité og hele komiteen med jevne mellomrom.

Mål 5 *Ombudet skal tilby alle elevtillitsvalgte opplæring innen rettigheter, organisasjons- og tillitsvalgtarbeid, problemløsning og tilknyttede felter, og skal være en lett tilgjengelig rådgiver og støttespiller for elevråd og elevorganisasjoner i Oslo.*

- 5.1 Ombudet skal utarbeide opplæringspakker på aktuelle tema etter ønske fra elev- og lærlingtillitsvalgte. Opplæringspakkene skal tilbys elevrådene ved skolestart og Elevorganisasjonens og lærlingers tillitsvalgte når de velges.
- 5.2 Ombudets opplæringspakker skal gi den enkelte tillitsvalgte mulighet til å tilegne seg ferdigheter som både kommer til nytte i arbeidet som elevtillitsvalgt og i livet videre.

- 5.3 Ombudet skal ha et særlig fokus på å tilby opplæring til lærlingers tillitsvalgte og elevråd ved skoler som ikke er medlem av Elevorganisasjonen eller skoler som ikke har hatt fungerende elevråd.
- 5.4 Ombudet skal jevnlig delta på Elevorganisasjonens elevforsamlinger og møter mellom Elevorganisasjonen og elevrådene.
- 5.5 Ombudet skal sørge for at Elevorganisasjonen og ombudet framstår som to atskilte virksomheter; ombudet som offentlig instans under bystyret, Elevorganisasjonen som interessepolitisk aktør. Ombudet skal gi Elevorganisasjonen nødvendig hjelp og støtte.

A.2 Informasjonsstrategi for elev- og lærlingombudet i Oslo

Elev- og lærlingombudets målsetninger:

1. Være en informasjonsressurs for elever, lærlinger, lærekandidater og andre som ønsker informasjon om rettigheter og plikter i videregående opplæring.
2. Være en hjelp til selvhjelp og veileder for elever, lærlinger, lærekandidater som opplever rettighetsproblemer under videregående opplæring.
3. Skape møteplasser for å diskutere praktisk elev- og lærlingmedvirkning i videregående opplæring.
4. Kontrollere at elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring får sine rettigheter ivaretatt, og gi tilbakemelding til politiske og administrative myndigheter i Oslo om hvordan deres vedtak følges opp, fra et elev- og lærlingsperspektiv.
5. Elev- og lærlingombudet skal gjennomføre opplæring og gi støtte til elevråd og elevorganisasjonen.

Mål 1 *Alle elever, lærlinger og lærekandidater under videregående opplæring i Oslo skal ha mottatt informasjon om ombudsordningen, hvordan de kan kontakte ombudet og vite hva ombudet kan gjøre for dem.*

Tiltak 1.1: Informasjon i visittkortformat med kontaktinformasjon til ombudet skal distribueres til alle elever, lærlinger og lærekandidater under videregående opplæring i Oslo.

Tiltak 1.2: Ombudet skal hver høst besøke alle videregående skoler i Oslo og der informere alle elever om ombudsordningen.

Tiltak 1.3: Ombudet skal i løpet av skoleåret ha gjennomført og/eller deltatt på samlinger for alle lærlinger og lærekandidater i Oslo med informasjon om ombudsordningen.

Tiltak 1.4: På alle skoler skal det henge godt synlige plakater med kontaktinformasjon for ombudet.

Tiltak 1.5: Ved terminslutt bør det henge informasjonsplakater om ombudsordningen på buss- og trikkeholdeplasser ved de videregående skolene og enkelte kollektivknutepunkter i byen.

Mål 2 *Alle elever, lærlinger og lærekandidater skal ha mottatt grunnleggende informasjon om sine rettigheter og plikter.*

Tiltak 2.1: Informasjonsbrosjyrer skal distribueres til alle elever i videregående skole i Oslo om rettigheter og plikter. Det samme skal gjøres til alle lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring.

Tiltak 2.2: Ombudets hjemmeside skal gi god og enkel informasjon om grunnleggende rettigheter og plikter, og ha god oversikt over hvor det er mulig å finne detaljert informasjon.

Mål 3 *Lærere, foreldre, virksomheter med lærlinger, rådgivere, skoleledelse, utdanningsadministrasjonen, relevante organisasjoner i arbeidslivet og politikere i Oslo skal kjenne til ombudsordningen.*

Tiltak 3.1: Ombudet skal ved skolebesøk samle alle lærere til informasjon om ombudsordningen.

Tiltak 3.2: Ombudet skal delta på samlinger for veiledere og andre ansvarlige for opplæring i bedrifter og informere om ordningen.

Tiltak 3.3: Ombudet skal ved skolebesøk gjennomføre møter med skoleledelse og tillitsvalgte for lærerne for å informere om ordningen.

Tiltak 3.4: Ombudet skal utarbeide en informasjonsfolder til pedagogisk personale om ombudsordningen.

Tiltak 3.5: Ombudet skal gjennomføre jevnlige møter med Utdanningsetaten, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, LO Oslo, YS Oslo, Utdanningsforbundet, NHO Oslo, HSH Oslo, Skolenes Landsforbund, Norsk Lektorlag, LY, Sentralt ungdomsråd i Oslo, Barne- og ungdomsrådet i Oslo, politikere i kultur- og utdanningskomiteen i Oslo bystyre, byråd for barn og utdanning, kommunaldirektør for barn og utdanning, Elevorganisasjonen, de politiske ungdomspartiene i Oslo, Foreldreutvalget for Grunnskolen, elevombudene i de andre fylkene/SOVO, og andre relevante aktører i videregående opplæring.

Mål 4 *Ombudet skal ha god tilgang til lokal- og regionalmedia for å sette saker på dagsorden.*

Tiltak 4.1: Ombudet skal kontakte lokal- og regionalmedia alene og sammen med relevante parter når ombudet har egne saker, og skal samarbeide med andre for å få informasjon om kommende oppslag og få kommentere sakene.

TILLEGG B

REGNSKAP

	Art	Budsjett	Regnskap	Avvik
10100	Lønn i faste stillinger	0	75	-75
10170	Påløpte feriep.av lønn artene 010-015	0	9	-9
10300	Lønn til midlertidige stillinger og ansatte utover	414	323	91
10370	Påløpte feriepenget av artene 030-035	50	39	11
10900	Pensjonsinnskudd Oslo Pensjonsforsikring AS	34	0	34
10920	Kollektive ulykkes- og gruppelevsforikringer	0	1	-1
10990	Arbeidsgiveravgift av lønn mv.	55	56	-1
10991	Arbeidsgiveravgift av pensjonsinnskudd	5	0	5
10995	Refusjon arb.g.avg. av sykepenget mv	0	-12	12
10998	Arbeidsgiveravgift av påløpte feriepenget	4	7	-3
0	Lønn og sosiale utgifter	562	499	63
11001	Forbruksmaterieell, kontorrekvisita	15	0	15
11260	Utgiftsdekning til egne ansatte som ikke er oppgav	0	14	-14
11261	Hotellopph./diett/seminarmv.(fakt)	0	2	-2
11340	Mobiltelefon og personsøker m/mva	2	1	1
11351	Gebyr	2	0	2
11370	Datakommunikasjon, linjeleie, sambandsleie, etable	2	1	1
11400	Stillingsannonser	0	1	-1
11481	Annet vedr. annonse, reklame, info.	0	10	-10
11560	Annet vedr. opplæring, kursseminar	20	2	19
11620	Reiser	8	0	8
11760	Drosjeutgifter (v/møter mv.)	10	3	7
11851	Yrkesskadeforsikring	0	-1	1
12050	PC, printere mv. (under 50 000)	0	4	-4
12210	Leie/leasing av kontormaskiner	0	3	-3
12410	Teknisk infrastruktur, IT	0	1	-1
12940	Andre internkjøp	280	325	-45
1	Kjøp av varer og tj. som inngår i egenprod	339	365	-26
14290	Merverdiavgift utenfor mva-loven	0	5	-5
4	Overføringsutgifter	0	5	-5
16200	Annet salg av varer, tjenester, gebyrer mv. uten a	0	4	-4
6	Salgsinntekter	0	4	-4
17130	Refundert fødselspenget	0	-83	83
17139	Ferieavsetning av fødselspenget	0	-6	6
17290	Kompensasjon moms påløpt i driftsregnskapet	-20	-5	-15
7	Refusjoner	-20	-94	74
50164	ELEVOMBUD	881	780	101

TILLEGG C

MEDIEKLIPP

KRONIKK & DEBATT

KRONIKK:

E-post:
kronikk@klassekampen.no
Maks 6000 teikn inkludert
mellomrom. Legg ved
portrettfoto.

DEBATT:

E-post:
debatt@klassekampen.no
Innlegg over 3000 teikn kan
bli korta ned. Legg ved
portrettfoto.

Tollef Mjaugedal
tollefm@klassekampen.no
Kronikk- og debattredaktør.

Eivind Trædal
eivindt@klassekampen.no
Redaksjonssekretær

Klassekampen honorerer normalt ikke innsendt stoff. Innsendaren si e-postadresse blir trykt med mindre innsendaren reserverer seg mot dette. For Klassekampen sine generelle vilkår for publisering, sjå www.klassekampen.no/KK/index.php/news/home/generelle_vilkar

DEBATT ►

Kunnskapsløftet er et skoleeksempel på manglende klasseperspektiv i politikken.

Klasseløs skoleklasse?

Sigve Indregard
KRONIKK

Som nestleder og leder av Elevorganisasjonen fra 2002 til 2004 satt jeg *ringside* da Kunnskapsløftet ble til. Reformen ble til slutt et tverrpolitisk, mangehodet troll; mens ideene i utgangspunktet kom fra et utvalg satt ned av Giske i Stoltenberg I, ble mandatet endret og reformens hovedlinjer trukket opp av Clemet i Bondevik II, før SV-statsrådene i Stoltenberg II endret den i siste liten før iverksettelsen.

Enkel interesseanalyse tilsier at når Stortinget vedtar store saker enstemmig, er det alltid fordi detaljene holdes unna. Så også i Kunnskapsløftet. Både SV og Høyre var enige om at Kunnskapsløftet skulle skape en mer rettferdig skole, der alle fikk like muligheter. Men under denne rørende enigheten finnes det mest aggressive vepsebolet i utdanningspolitikken: definisjonen av likhet.

Allerede i 1988 trakk Christopher Jencks opp de viktigste linjene i debatten gjennom en artikkel med tittelen «hvem må vi behandle likt for at utdanningsmulighetene skal bli like?». Mens de mest venstrevridde mener at like utdanningsmuligheter ikke er nok, er det ingen som står for et prinsipp om ulike muligheter, noterer Jencks i første avsnitt. Så hva består egentlig den politiske uenigheten i?

Jo: vi har aldri avklart hva innholdet i «like muligheter» er.

Jencks trekker opp fire mulige forståelser av like utdanningsmuligheter: den demokratiske likheten, der alle får akkurat like mye av lærerens tid; den moralistiske justisen, der de som gjør som læreren sier belønnes med ekstra oppmerksomhet fra læreren; den humane justisen, der læreren skal kompensere for elever med svake forutsetninger; og rein nyttemaksimering, der man skal motivere elever til å skåre godt ved å gi mest opp-

merksomhet til dem som har best resultater.

De siste ti årene har lærerne opplevd et konstant krysspress fra tre motstridende idealer: 1) fra nasjonale prøver og internasjonale sammenligninger fremmes et forenklet «prøveresultatpress», der de kortsiktige løsningsene og reduksjonen til den gamle pugge-teste-syklusen får regjere; 2) fra Stortinget, gjennom blant annet stortingsmeldingen «og ingen stod igjen ...» og et utall initiativer mot frafall fremmes et press for sosial utjevning, der det viktigste målet blir å sikre at ungdom orker å bli på skolen; og 3) fra samme storting, der alle samfunnsproblemer av en viss størrelse ønskes løst gjennom at skolen tar større ansvar – for eksempel for kulturformidling, for naturvern, for demokratiet, for interkulturell forståelse, og nå senest for den mislykkede integreringspolitikken i hovedstaden.

Med så motstridende signaler overlates i praksis avgjørelsen til skolen selv. Skolen står overfor et dobbeltdilemma: skal man drive ressursutjevning eller belønning, og skal man belønne innsats eller resultater? Kunnskapsløftet unngår elegant å besvare disse kjernespoørsmålene ved å hevde at det ikke finnes noen motsetning. Her har både Clemet og Halvorsen argumentert for at de svakeste også styrkes av å styrke

de grunnleggende, teoretiske ferdighetene. Det er en idé som ikke uten videre kan forkastes. Selvsagt har statsrådene rett i at for barn som ikke kan lese, er det enda viktigere (for skoleresultatene) å lære seg å lese enn å lære seg å drive med håndarbeid. Men denne analysen mangler to helt avgjørende ledd: 1) Hvorfor kan ikke Ola lese i utgangspunktet, og 2) hvordan lærer Ola best å lese?

Svaret på begge disse spørsmålene vil være avhengig av Olas klassebakgrunn: mens en elev med svake leseferdigheter og foreldre med høy utdanningsbak-

«Vi har aldri avklart hva innholdet i 'like muligheter' er»

grunn sannsynligvis har en eller annen form for dysleksi, synshemming eller lignende, er sannsynligheten stor for at lesevanskene til den samme eleven med lavere utdannede foreldre har en helt annen årsaksforklaring. Og mens den førstnevnte eleven ofte kan bli motivert til å knekke lesekoden av ren, klasseromsbasert leseopp-læring, vil den andre eleven ofte måtte motiveres gjennom å skape leseglede i situasjoner som ikke

minner om den fremmede skolepult-tavle-situasjonen.

Men klassebegrepet er utryddet av den politiske samtalen, og dermed unnsnapp Kunnskapsløftet enhver interesseanalyse. Vi har uten videre antatt at en stor endring av skoleverket vil være i alles interesse samtidig. Vi griper tilbake til Jencks: vi har antatt at skolen kunne være både nyttemaksimerende, moralistisk og ressursutjevner, men har glemt av at effekten av moralisme, nyttemaksimering og ressursutjevning er ulik på ulike barn.

Intens klasseromsterping på lesing, regning og engelsk er best for de barna som allerede har stort utbytte av klasseromsterping. Problemet til barna som ikke mestrer skolekulturen er imidlertid slett ikke at de får for lite av den, men at de får altfor mye. Derimot får de altfor lite av den mestingsfølelsen de oppnår ved praksis. Skulle vi fått mer utjevning mellom de mest skolebenktilpassede barna og de minst skolebenktilpassede, måtte vi ha flyttet mer av undervisningen bort fra skolebenken.

Derfor er Anders Bakkens rapport om prestasjonsforskjeller den viktigste så langt i vurderingen av Kunnskapsløftets resultater. Den viser at foreldrenes utdanning har blitt viktigere for resultatene, helt i tråd med forventningene til en skole der lærings- og kunnskapsbegrepet har blitt sammenfallende med akademikernes. Til tross for iherdig luking i planverket blir ikke klasseperspektivet borte av seg selv.

Analysene av nasjonale prøver og frafall i videregående skole viser at kjønnsforskjellene bare kan gå og gjemme seg: det er klasseforskjellene som totalt dominerer norsk skole, fra fjerde klasse til tredje videregående trinn. Likevel har vi prestert å lage en skolereform som overser selv de enkleste konsekvenser av denne innsikten. For Clemets del kan jeg skjønte interessen for å underkommunisere denne interessekonflikten. Men at SV fortsatt står inne for dette, vitner om en usedvanlig lav beredskap i partiet.

Sigve Indregard,
elev- og lærerombud i Oslo
post@elevombud.no

IKKE LIKT FOR ALLE: Vi har uten videre antatt at en stor endring av skoleverket vil være i alles interesse samtidig, skriver Sigve Indregard.

FOTO: SCANPIX

Ingen minstekrav

DEBATT

SIGVE INDREGARD

Elev- og lærlingombud i Oslo

Hun er atten år, jobber fulltid, og får tretten kroner timen. Ingenting ekstra for overtidsarbeid. Kontrakten kan ikke reforhandles, og det er ingen lønnsopprykk i vente. Tariffavtale og tarifflønn er fremmedord. Hun gjør det samme arbeidet som den ufaglærte mannen ved hennes side, men han får åtte ganger så høy lønn.

Han får ingen fast lønn i det hele tatt. Derimot får han «lov til» å beholde rettighetene til åndsverkene han produserer – mer spesifikt bildene han tar. Ingen har fortalt ham at disse rettighetene er noe han uansett har fra før. Sjefen tilordner ham imidlertid stort sett arbeid i mørkerom og øvelsesoppdrag; ingen kunder betaler full pris for hans tjenester.

Snakker vi om sweatshops i Bangladesh? Nei, vi snakker om norske ungdommer: lærlinger i bransjer uten god tariffdekning. Mens nesten alle elektriker- og helsefaglæringer er dekket av tariffavtaler som gir dem én fagarbeiderårslønn fordelt over to år i lære, er situasjonen langt verre i bransjene med lavere organiseringsgrad.

Lærlingene behandles ellers som voksne arbeidstakere, på den måten at de får lov til å betale full pris hos NSB. Lånekassen kan innvilge et borteboerstipend som nesten dekker husleie, men bare dersom det er fire mil eller tre timer reisevei fra arbeidsplassen til foreldrenes hjem. Det er sant at læretiden kan ses på som en investering, men det hjelper lite når den løpende inntekten er så lav at det ikke er mulig å leve av den.

Tilfellene over er hentet fra elev- og lærlingombudets eget arkiv. Der er de langt fra ensomme. Fra alle bransjer og både offentlig og privat sektor rapporteres det om brudd på arbeidsmiljølovens bestemmelser om overtidsbetaling, selv om grunnlønnen er på et mer anstendig nivå. Lærlinger settes også ofte til å jobbe alene, jobbe sent, og å jobbe mer overtid enn loven tillater.

Systemet fungerer slik at elevene blir formidlet av kommunen til en bedrift som er villig til å lære dem opp. Når de kommer til bedriften er de som oftest 17 eller 18 år. Det forventes da av disse ungdommene, som til nå har vært vant til at hele utdanningen er ordnet og gratis, at de skal forhandle lønn. Mine rapportører sier at arbeidsavtalen var et papir de ble bedt om å skrive under på i forbifarta – en ren formalitet. Helt til husleia skal betales.

Nå er det på høy tid at systemet tar inn over seg at dette forholdet ikke er symmetrisk, og fastsetter en minstelønn for lærlingene. Et slikt krav vil enkelt kunne innarbeides som et krav for å godkjennes som lærebedrift. Bedriftene betales opp mot 100.000 kroner for å ta imot lærlingen; da er det ikke urimelig å kreve at de skal betale minst det samme tilbake som lønn for produksjonen lærlingen bidrar med i bedriften.

KVITRET

Twitter renner over av slapstickhumor rettet mot Rosenborg etter at trønderne ble slått av det rosakledte 2. divisjonslaget Follo 3-2 onsdag.

» Tipper det var godt med plass på morgnetoget fra Ski i dag morges. Grattis, Follo!
@sevhan

» Bestekameraten min elsker fotball, heier på Rosenborg og Liverpool og både bor og jobber midt i Follo. Vond dag.
@magname

» Lurer på om jeg kjenner noen som er Liverpool- og RBK-supportere. Så jeg kan rope «IN YOUR FACE» til dem på 2 centimeters avstand.
@Asbjorn1975

» Reaksjonene på RBK-tapet har en eim av homoangst: Ekte mannfolk taper ikke for menn kledd i rosa, liksom. Et fyndig «Ha!» er på sin plass.
@HakonHaugli

» Jeg tror ikke en RBK- og Liverpoolsupporter skal være for stor i kjeften i dag. Hovmod står for fall.
@mykla77

» Jeg og en kompis hadde ett minutt stillhet i dag da t-banen passerte Ullevål Stasjon.
@mattihe

» Gøy at Follo på Ullevål vil ha like mange homser på

tribunen som MGP. Hvorfor skiftet ikke bare Lyn til rosa drakter?
@magnummedia

» Mer klam moro med fotballgutter i rosa i VG: «Her blir Follo-heltene tatt på senga»
@HakonHaugli

» Svart buss med RBK-logo på vei nordover E6 fra Ski. Det lekkes fra bussen, men ingen fare: Det er ikke drivstoff, men tårer.
@demmagutt

» Hvorfor kan ikke Rosenborg le når Follo?
@alexanbj

Alltid et håp

Ivar Thomassen

Etter Treholt-prosessen i 1985 var det noen som lett sarkastisk skrev omtrent følgende: Et menneske er nylig dømt til fengsel i 20 år. Heldigvis finnes det alltid håp – et håp om at vedkommende virkelig er skyldig, at dommen er rettferdig, og at politikk og prestisje overhodet ikke teller med.

DETTE HÅPET om at datidas dommere og forhåndsdommere innen jus, politikk og media tross alt kunne ha rett, er i ferd med å breste. Heldigvis finnes det alltid nye håp.

For eksempel håpet om at minst en journalistveteran fra den gang kunne bryte ut av flokken, kaste all prestisje på båten, og stå fram og beklage sin mangel på maktkritisk journalistikk i Treholt-saken.

Overvåking

Reidar Kaarbo
Redaktør
i hvamenerpartiene.com

I Bergen og Oslo framstår nye billettssystemer til kollektivtransporten et sted mellom lite brukervennlige og verre enn skandale. Hva gikk galt? Svaret er enkelt. Istedent for at selskapene skal gjøre det de er gode til – å transportere folk – skal de nå drive logistikk av passasjerene. Og dette er noe de har vist at de ikke er gode til.

PROBLEMET ER at hver passasjer må registrere seg når han går om bord, og aller helst også når han forlater transportmiddelet, slik at selskapet i ettertid kan se hvordan han har reist. Resultatet er enkelt og greit kaos. Og fordi teknologer ikke har sans for enkle løsninger, er kaoset kommet for å bli.

DET VERSTE LØSNINGEN er «storebror ser deg»-varianten: at hver borger får stukket inn under huden en liten chip, som automatisk registrerer avstigning og påstigning på alle reiser. Faktura kommer i posten. Som «ekstragevinst» kan skannere rundt omkring kartlegge bevegelsesmønstret til folket i detalj. PST ville blitt begeistret. Lykke til!

Utjevningssillusjonen

Sigve Indregard
Elev- og lærlingombud i Oslo

LIKHETSSKOLEN: Skolepolitikkerne har en felles visjon, fra Fremskrittspartiet til SV: Skolen skal utjevne sosiale forskjeller. Alle kunnskapsministrene siden 2001 har slått seg på brystet og erklært kamp mot de sosiale forskjellene. Bare synd at pila peker i feil retning.

Evalueringen av Kunnskapsloftet viser nemlig en skarp økning i sammenhengen mellom elevenes ungdomsskolesresultater og foreldrenes utdanningsbakgrunn i akkurat den perioden de rødgørne har hatt makta. Hvordan kan det ha seg at de luftige ambisjonene følges opp av en politikk som umulig kan nå målene?

DET ER RIKTIG nok gode og dærlige måter å ha en klasse-reproduserende skole. Vår skole har vært fellesskapsorientert og dempet konfliktnivået mellom klassene, ved at direktørdattera og feiersønnen drar på samme klassetur og kliner i krokene. Men det er ikke en utjevning på klasseforskjellene, det er mer et slags kulturutvekslingsprogram. Tallene viser da også at klassemobiliteten er lav og synkende.

Noe skurrer når Kristin Halvorsen skal utjevne forskjeller og lage en skole der «alle kan få utløp for sitt potensial». Potensialet til et menneske er enormt, og alle elever vil kunne dra nytte av litt mer ressurser, uansett hvor mye de får. Antallet lærere er derimot naturlig begrenset. På en eller annen måte må skolen derfor fordele de tilgjengelige ressursene mellom elevene. Det er skolepolitikk.

KLASSEMABILITET: For å utjevne forskjeller, må skolen sette inn flest ressurser på de minst ressurssterke elevene, skriver forfatteren. Illustrasjonsfoto: Jacques Hvistendahl

I REALITETEN bruker den norske grunnskolen omtrent like mye penger på alle elevene, og for tiden bruker vi aller mest på den aller mest klasseprivilegerede gruppen i videregående skole, utdanningsprogrammet for medier og kommunikasjon. Med skyhøye inntakskrav har de i all vesentlighet privilegerte elever. 98 prosent av disse elevene ender opp med helt ordinær studiekompetanse – etter at vi har brukt omtrent dobbelt så mye penger på å få dem dit. Dette bidrar mye sterkere til å øke klasseforskjellene enn alle Norges privatskoler.

Basert på data fra ulike aktive hjelpetiltak i USA, fant Betts og Roemer (2006) at lønnsnivået etter skolegangen for amerikanske elever kunne utjevnes mellom elever fra ulike samfunnslag. Det krever at vi bruker omtrent fem ganger så mye res-

surser på elever fra den fattigste femdelen som vi bruker på den rikeste femdelen. Det er utjevning.

Derimot har vi ganske god dekning for å si at leksehjelp, utvidet skoledag, økt lokalt selvstyre, mindre klasser, endringer i lærerutdanning og innholdsreformer har høyst minimale effekter på utjevning.

ET ANNET FORSLAG er å gjøre yrkesfagene mer praktiske. I seg selv er dette positivt, men dersom det gjøres ved å redusere kravene til kunnskap i yrkesfagene, vil det øke forskjellene mellom middel- og arbeiderklassen, både kulturelt og økonomisk. Det vil gjøre det vanskeligere å oppnå klassemobilitet seinere i livet, og det vil redusere de yrkesfagsutdannede verdi i arbeidsmarkedet – noe som bidrar til å øke forskjellene mel-

lom de som har allmenn utdanning og de som har yrkesfag.

Dersom ideen er at samfunnet har en plikt til å rette opp i de upriviligerte barnas svekkede muligheter i livet, må vi faktisk gjøre det ved å redusere tilbudet til de privilegerte, relativt sett. Like mange må faktisk «tape» på en slik politikk som andre må tjene, målt i relativ innsats. Det er utjevningens ubønnhørlige logikk. Det vi har gjort nå, er å erklære at vi skal utjevne, samtidig som vi setter kursen inn i et marked mer klassedelt samfunn.

» Noe skurrer når Kristin Halvorsen skal utjevne forskjeller og lage en skole der «alle kan få utløp for sitt potensial».

Feilslutning fra Vitanza

Inger Merete Hobbestad
Teateranmelder i Dagbladet

ANMELDELSER: Marco Demian Vitanza hevder i et innlegg 21. september at min kritiske anmeldelse av «Unge Werthers lidinger» på Det Norske Teatret skyldes at jeg ikke har villet gå i dialog med oppsetningen. Vitanza gjør den feilslutning å tro at om en anmelder misliker én enkelt forestilling, betyr dette at anmelderen er ideologisk motstander av et bestemt scenspråk og teatersyn. Dette er selvsagt ikke riktig.

FOR MIN DEL må regissører gjerne gripe til teatre og distanserende virkemidler, så lenge de gjør det godt. Men jeg er lei av at man begeistres av den typen teatrete grep som preger «Unge Werthers lidinger» tilsynelatende uten å spørre hva de tilfører historien som fortelles, eller om de burde vært anvendt på akkurat dette verket. Romanen «Unge Werthers lidelser» drives i stor grad fremover av lange, feberaktige resonnementer. Hva skjer når disse stadig avbrytes av replikker som «Det har du sagt før» fra sidenlinjen? Hva gir det meg, annet enn å minne meg om at dette er teater og ikke virkelighet - hvilket

jeg er fullt klar over? Form og innhold slår hverandre i hjel. Som tilskuer sitter jeg igjen med fryktelig lite. For at denne typen teaterpråk skal være vellykket, må det være rett idé på rett sted. Det var det ikke her.

«UFORKLARLIG» er rett ord å bruke om grep som ikke gir meg noe, som etter mitt syn ikke er tilstrekkelig ladet og som ikke tilfører kunstverket noe. En teaterforestilling har en formidlingside, og om det som gjøres, fremstår som tomt eller platt, har formidlingsprosessen ikke lykkes. Dette bør en anmelder påpeke. Vitanza etterlyser større ydmykhet. Men

det er i begrenset grad min jobb å unnskyldte forestillinger jeg finner svake. Det er min jobb å gå inn i teatersalen med et åpent sinn, men når jeg kommer ut på den andre siden, må og skal jeg felle en så tydelig estetisk dom som mulig. Det har jeg gjort i mitt virke som teateranmelder så langt, og det har jeg tenkt å fortsette med.

VITANZA stiller også spørsmål om min kompetanse og utdanningsnivå. Jeg kan opplyse ham om at jeg har mastergrad i litteraturvitenskap og har akademisk fordyppning i Shakespeare og fransk klassisk drama.